

[B] **EEN KLEED VAN ORDE. KORTE VERHALEN
VAN SANDER KOLLAARD**

Onmiddellijke terugkeer van uw geliefde bestaat uit veertien verhalen die een relatief homogeen geheel vormen omdat ze zijn verteld vanuit dezelfde ik-figuur: Erik van Duijn. Veel weet de lezer niet over hem: auteur Sander Kollaard geeft in korte terzijdes prijs dat het om een arts van middelbare leeftijd gaat, die met zijn vrouw en drie kinderen op het Zweedse platteland woont. Daarin schuilt een parallel met de biografische auteur, die eveneens met zijn gezin in het Scandinavische land woonachtig is. De autobiografische raakvlakken vormen echter eerder een bijkomstigheid dan een uitgangspunt: het proza in *Onmiddellijke terugkeer van uw geliefde* stelt in eerste instantie de binnenwereld van Erik van Duijn centraal, wiens leven op gefragmenteerde wijze in de verhalenbundel aan de orde komt. In het openingsverhaal “Onder het zand” leren we hem kennen als achtjarige, terwijl hij in het afsluitende “De dood van Erik van Duijn” als volwassene filosofeert over de universele vraag waarmee uiteindelijk iedereen eindigt: wat als ik sterf? De overgang van kind naar volwassene vormt in zekere zin een chronologisch structuurbeginsel in *Onmiddellijke terugkeer van uw geliefde*, maar een ontwikkeling zien we Erik van Duijn niet doormaken: met ieder verhaal presenteert Kollaard een flits uit het leven van zijn protagonist, en het is aan de lezer om de afzonderlijke passages met elkaar te verbinden.

Het is niet alleen de ik-verteller die samenhang aanbrengt in Kollaards bundel. Minstens zo belangrijk is de thematische lijn die door de verhalen verweven is. Kenmerkend voor het proza in *Onmiddellijke terugkeer van uw geliefde* is dat er iets aan de hoofdpersoon (en daarmee aan de lezer) ontsnapt: de aandacht gaat uit naar gebeurtenissen en gedragingen waarop Erik van Duijn geen grip kan krijgen (een thematiek die sommige recensenten, niet geheel onterecht, heeft verleid Kollaards werk te verbinden met dat van zijn Van Oorschoot-collega Stephan Enter). Zo bevat “Het kasboek” een passage waarin de jonge Van Duijn zichzelf impulsief ontbloot in een verlaten fietsenstalling, een actie die hij als volwassene nog altijd niet doorgronden kan: “Was het een seksuele opwinding, een eerste

ontwaking van mijn libido? Maar waarom dan? Waarom daar, op die naargeestige plek, op dat moment? (...) Het zijn vragen waarop ik nog altijd geen antwoord heb.”

Ook Elin, de geliefde van de ik-figuur, ziet zich geconfronteerd met de ontoereikendheid van haar herinnering. In het krachtige “De afstand tot een ramp” vertelt ze Erik over een vliegruigramp waarvan ze als zestienjarige van nabij getuige was: tijdens een tussenlanding op haar weg van Zweden naar de Verenigde Staten zit ze te lezen naast een gezin, dat op een gegeven moment wordt opgeroepen voor wat een noodlottige vlucht zal blijken te zijn. Hoezeer Elin ook graaft in haar geheugen, ze kan zich de mensen niet meer voor de geest halen. Het gezin is een constructie geworden die aansluit bij de visie op herinneringen die Van Duijn ontvouwt: “We redigeren ze, we passen ze aan bij wat we al weten of verwachten en er is geen versiebeheer zodat bij het ophalen van een herinnering de voorgaande versie wordt overschreven.”

Kollaards focus op de onmogelijkheid om de (denk)wereld om ons heen volledig te begrijpen, ondanks de verwoede pogingen die we daar soms toe doen, levert een verhalenbundel op die bij de lezer veel momenten van herkenning oproept. Het risico daarvan is proza dat in clichés onttaardt, maar het werk in *Onmiddellijke terugkeer van uw geliefde* vertrekt in het merendeel van de gevallen vanuit situaties die moeilijk alledaags te noemen zijn en de meer universele thematiek daardoor vanuit een particulier perspectief bezien. Een goed voorbeeld is “Over het reinigen van een dolfinnskelet”, dat beschrijft hoe de ik-figuur een dolfijnenkarkas van de geur van rottend vlees probeert te ontdoen – een handeling die voor veel lezers allicht alleen in fictie denkbaar is. Opmerkelijk is ook “Hoe ik een man met baard werd”, dat qua paginering het middelpunt van de bundel vormt. In dat verhaal beschrijft Erik van Duijn hoe een incident bij het scheren een dagelijks terugkerend ritueel wordt dat hem grote angst inboezemt: “Ik scheerde me, sneed me, slaakte een kreet die ik niet herkende, verstarde, keek in de spiegel en zag een vreemdeling.” De ervaring dat zijn pijnkreet en spiegelbeeld aan een ander toebehoren, is voor Van Duijn de aanleiding om zich aan uitgebreid onderzoek te laten onderwerpen: om een hersentumor of psychiatrische aandoening uit te

sluiten, consulteert hij een arts en een psycholoog. Uiteraard blijkt dat er geen fysieke of mentale oorzaak voor het terugkerende scheerincident te vinden is, waarop Van Duijn besluit zijn baard te laten staan. Op die manier weet hij de situatie te beheersen, maar de lezer en hij weten dat er slechts sprake is van schijncontrole: de dieperliggende oorzaak van de dagelijkse vervreemding ligt verborgen onder het kleed van orde dat Van Duijn over zijn probleem gedrapeerd heeft.

Daarmee herinnert *Onmiddellijke terugkeer van uw geliefde* in zekere zin aan de typisch modernistische problematiek van personages die vol twijfels zitten over de essentie en kenbaarheid van het bestaan, maar wanhopig proberen structuur aan te brengen in de chaos om hen heen. Kollaard is erin geslaagd die thematiek vast te leggen in verhalen die ondanks hun onderlinge verschillen een samenhangend geheel vormen, en die bovendien zijn opgetekend in loepzuiver Nederlands dat van alle overbodigheden is ontdaan. Het verbaast dan ook niet dat op Kollaards website een serie positieve persreacties op de verhalenbundel te lezen is. Die reeks sluit intussen af met een zeer zure reactie van een Maltese professor: “Ik vind het een rotboek. Aanstellerij en koket gemijmer over de dood. Die Kollaard is beslist geen aanwinst voor de Nederlandse literatuur. Ik hoop dat hij nooit meer iets publiceert.” Deze hoogleraar *Evoluzzjonariu Letteratura* aan de Universiteit van Valletta luistert naar de naam Joh. Saaymans en komt vanzelfsprekend uit de koker van de auteur. Zulke narcistische ironie siert niet elke schrijver, maar in dit geval gebiedt de eerlijkheid te zeggen: Kollaard kan het hebben. Hij heeft namelijk een haarscherp debuut afgeleverd dat zijn lezers lang bij zal blijven.

JEROEN DERA

SANDER KOLLAARD, *Onmiddellijke terugkeer van uw geliefde*, Van Oorschot, Amsterdam, 2012, 165 p.
